

Tidlig tilegnelse av bestemt artikkel i norsk

Av Merete Anderssen

Tidlig barnespråk karakteriseres av utelatelse av grammatiske elementer, deriblant bestemt og ubestemt artikkel. Mange forklaringer har vært foreslått for dette, blant annet at det er et resultat av en preferanse for såkalte trokeiske stavelsesstrukturer i tidlig barnespråk. Norsk representerer et perfekt språk for å teste en slik hypotese, ettersom kombinasjonen av ubestemt determinativ og et monosyllabisk substantiv gir en jambisk stavelsesstruktur (*en bil*), mens det samme substantivet kombinert med bestemt artikkel gir en trokeisk stavelsesstruktur (*bil-en*). En undersøkelse av et norsk barns tilegnelse av artikler viser at den bestemte artikkelen læres lenge før den ubestemte, i samsvar med den trokeiske hypotesen. Likevel viser en gjennomgang av barnespråksdata at selv bestemte artikler som faller innenfor en trokeisk stavelsesstruktur, ikke alltid uttales, mens bestemte artikler som faller utenfor likevel produseres. Derfor foreslås det her at den trokeiske hypotesen bør suppleres med en persepsjonsbasert forklaring på den tidlige tilegnelsen av bestemt artikkel i norsk.

1 Introduksjon

Tidlig barnespråk karakteriseres av utelatelse av ulike grammatiske elementer, deriblant bestemt og ubestemt artikkel. Eksempler på substantivfraser med utelatte artikler i engelsk og tysk er gitt i (1) og (2).

- (1) let's move ___ desk. (engelsk, fra Brown 1973)
la-oss flytte ___ skrivebord
 VOKSENFORM: let's move **the** desk
- (2) ___ Frau kocht Tee. (tysk, fra Boser 1997)
 ___ dame koker te
 VOKSENFORM: **die** Frau kocht Tee

Mange ulike hypoteser har vært framsatt for å forklare denne oppførselen hos barn. Blant annet har det vært foreslått at det kommer av at barn mangler syntaktisk struktur, spesifikt den delen av strukturen som uttrykker disse typene ord (Radford 1986, 1990). Videre har det vært foreslått at grunnen til at barn utelater grammatiske elementer som artikler, er at de er vanskelige å tolke (Schaeffer & Matthewson 2005). Disse typene forklaringsmodeller har tidligere blitt avvist på grunn av at det har vist seg å være store forskjeller mellom språk når det gjelder tilegnelsen av slike elementer, noe en ikke ville forvente om problemene var grunnleggende knyttet til syntaktisk struktur eller fortolkning. Det har faktisk vist seg at barn som lærer germanske språk som engelsk, nederlandsk og tysk, lærer artikler senere enn barn som lærer romanske språk som fransk, italiensk og spansk, og disse forskjellene har vært relatert til språktypologi (Guasti et al. 2004). Denne artikkelen vil stille spørsmål ved gyldigheten til en slik inndeling på bakgrunn av de observasjonene som gjøres om tilegnelsen av bestemt og ubestemt artikkel i norsk. En annen type forklaring på utelatelse av artikler i tidlig barnespråk har vært relatert til stavelsesstruktur. Gerken (1991) foreslår at det finnes produktjonsbegrensninger på tidlig barnespråk i form av et prosodisk templat som tvinger alle barneytringer inn i **Sterk**-svake stavelsesmønstre, og hevder at dette forklarer utelatelsen av både bestemt og ubestemt artikkel i engelsk barnespråk. Ifølge en undersøkelse rapportert i Santelmann (1998) er de skandinaviske språkene perfekte for å teste denne hypotesen, på grunn av kombinasjonen av en foranstilt ubestemt artikkel (*en bil*) og en etterstilt bestemt artikkel (*bil-en*). Vi vil her vurdere denne hypotesen, samt Santelmanns (1998) undersøkelse av svensk, nærmere og vise at selv om den trokeiske hypotesen kan forklare en generell tendens i norsk barnespråk, oppfører barn seg ikke konsekvent mht. trokeiske strukturer. Derfor foreslås det i denne artikkelen at den tidligere innlæringen av bestemt artikkel i norsk best kan forklares som et resultat av at den er tydeligere for barn i det språkmiljøet som omgir dem, og dermed lettere å identifisere i lydstrømmen.

2 Bakgrunn: det norske artikkelsystemet og tilegnelsen av dette

Mens både bestemt og ubestemt artikkel dukker opp foran substantiver i språk som engelsk, nederlandsk og tysk, skiller norsk og de andre skandinaviske språkene seg fra disse ved å ha etterstilt bestemt artikkel og foranstilt ubestemt artikkel.¹ Dette demonstreres ved en sammenlikning av de engelske eksemplene i (3) med de norske i (4).

- (3) **a** car (ubestemt) – **the** car (bestemt)
 (4) **en** bil (ubestemt) – **bil-en** (bestemt)

I en studie av tilegnelsen av artikler hos et norsk barn kalt Ina, som vokste opp i Tromsø, viser Anderssen (2006) at den bestemte artikkelen læres mye tidligere enn den ubestemte i norsk.² Ina bruker bestemte artikler fra det aller første opptaket som ble gjort av henne da hun var ett år, åtte måneder og tjue dager gammel (som forkortes 1;8.20) både i form av den riktige målformen (se eksempel 5) og i form av spesielle vokalbaserte barneformer (se eksempel 6). Disse ulike vokalendelsene er relativt vanlige i denne aller første filen av Ina (identifisert som Ina.01). Disse bestemthetsmarkørene tar både former som ikke finnes i målspåket, som for eksempel *-æ* som vist i (6), og former som brukes som bestemthetsmarkører i målspåket, som *-a* i *ball-a*, som kan komme fra hunkjønnsformen i *seng-a*, og *-e* i *bil-e*, som kan komme fra intetkjønnformen i *hus-e*.³

- (5) **ball-n.** (Ina.01, 1;8.20)
 (6) **datt bil-æ**
 MÅLFORM: **Der datt bil-n**

Eksempel (7) gir en oversikt over alle bestemthetsformene som Ina bruker i den første filen. De to siste eksemplene er plassert i firkantparentes for å markere at disse dukket opp i ytringer hvor den personen som transkriberte materialet, ikke var sikker på transkripsjonen. Dersom en, pga. denne usikkerheten, ser bort fra disse to formene (som utgjør tre eksempler), er det totalt 12 kontekster hvor bestemte substantiver er forventet i Ina.01, og bestemt artikkel er brukt i åtte av disse. Dette kan synes som få eksempler, men husk at dette representerer et tidlig stadium i tilegnelsesprosessen.

(7) Bestemte former i den første filen:

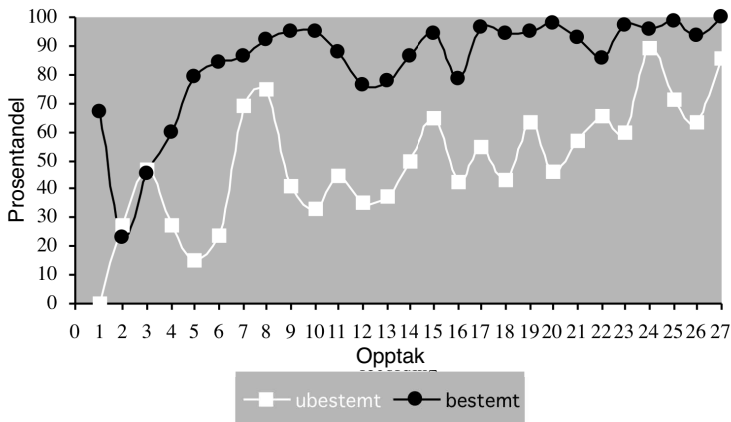
- Arm-e** (MÅLFORM: **Arm-en**)
Ball-a (MÅLFORM: **Ball-n**)
Ball-n
Bil-e (MÅLFORM: **Bil-n**)
Bil-æ (MÅLFORM: **Bil-n**)
[Hund-a] (MÅLFORM: **Hund-n**)
[Mann-a] (MÅLFORM: **Mann-n**)

Det samme opptaket inneholder ingen substantiver med ubestemt artikkel. De første ubestemte artiklene dukker opp i den andre filen (Ina.02, 1;10.4), men fremdeles er det en klar dominans av bestemte former. Et eksempel på en ubestemt form fra dette opptaket er gitt i (8). Eksempel (9) illustrerer videre en dialog mellom Ina og hennes mor, hvor Ina introduserer en ny referent ved hjelp av en ubestemt artikkel for deretter å bruke den passende bestemte formen når den samme referenten nevnes igjen.

- (8) **en** mann. (Ina.02, 1;10.4)
- (9) Ina ser i et foreldreblad sammen med sin mor. (Ina.02, 1;10.4)
 INA: finne.
 MOT: der.
 INA: se her **en baby**. (MÅLFORM: se her er en baby)
 MOT: ja der var en baby.
 INA: her baby. (MÅLFORM: her er en baby/babyen)
 INA: se på **baby-en**.

Figur 1 gir en oversikt over Inas prosentvise bruk av bestemt og ubestemt artikkel i passende kontekster i 27 filer.⁴ Det refereres her til passende heller enn obligatoriske kontekster, ettersom disse kontekstene ikke alltid kan karakteriseres som helt klart bestemte eller ubestemte (se for eksempel en av de foreslåtte målformene i (9) ovenfor).

Figur 1. Artikler i passende kontekster (%)

Dataene fra figur 1 er basis for tabell 1 også, men her gis en oversikt over antallet bestemte og ubestemte substantiver i Inas språk i løpet av den samme perioden. Disse tallene er gitt i fet skrift foran skråstreken i henholdsvis venstre og høyre kolonne. Etter skråstreken oppgis antall kontekster hvor disse formene er forventet. Forskjellen mellom tallet i fet skrift, foran skråstreken, og tallet etter representerer altså antallet bare former. Disse er substantiver som ville blitt brukt sammen med determinativ i voksespråket og dermed er ugrammatiske uten artikkel. Disse tallene følges av en parentes som viser hvilken prosentandel av målformer barnet produserer. I tabellen er filene Ina.01-Ina.27 delt opp i perioder bestående av fem filer hver (bortsett fra periode V, som består av sju) for at de skal ta mindre plass.

Tabell 1. Antall bestemte og ubestemte former sammenlignet med antall bestemte og ubestemte kontekster, samt hvilken prosentandel dette utgjør.

Periode: fil	Bestemt bestemt/kontekst (%)	Ubestemt ubestemt/kontekst (%)
I: 1.-5.	155/245 (63,3)	26/116 (22,4)
II: 6.-10.	365/403 (90,6)	46/112 (41,1)
III: 11.-15.	226/268 (84,3)	53/115 (46,1)
IV: 16.-20.	614/658 (93,3)	54/110 (49,1)
V: 21.-27.	343/364 (94,2)	119/170 (70)

Som vist både i figur 1 og tabell 1 er det stor forskjell på Inas bruk av bestemte og ubestemte former i passende kontekster, og denne forskjellen vedvarer helt til slutten av perioden for datainnsamling, da Ina var nesten 3;4 år. Det er altså liten tvil om at det er en forskjell i tilegnelsen av de to artikkeltypene for dette barnet.

3 Det prosodiske produksjonstemplatet og artikler i norsk barnespråk

Da Gerken (1991) fremmet forslaget om at engelske barn har en preferanse for trokeiske stavelsesstrukturer i språkproduksjonen og refererte til det som et trokeisk produksjonstemplat, var dette basert på observasjonen at engelske barn utelater trykksvake stavelser i ord, men bare i enkelte sammenhenger. De trykklette stavelserne utelates vanligvis dersom de kommer like før en trykksterk stavelse, dvs. i såkalte jambiske strukturer av typen svak-**Sterk**. I trokeiske stavelsesstrukturer, hvor den trykklette stavelsen kommer like etter en sterk stavelse (**Sterk**-svak), beholdes den svake stavelsen. Dette gjør at engelske ord av den sistnevnte typen, som *monkey* (apekatt) uttales som *monkey*, mens ord med en jambisk stavelses-

struktur, som *giraf(fe)* (sjiraff) gjerne uttales som bare *raf(fe)*.⁵ Basert på disse observasjonene formulerte Gerken hypotesen om et trokeisk produksjonstemplat som hun postulerte at alle barnespråksytringer måtte igjennom, og som derfor førte til at trykksvake stavelser like før en trykksterk stavelse ikke ble uttalt. Produksjonstemplatet er representert i (10). Denne modellen ble så brukt til å forklare engelske barns utelatelse av artikler og pronominale subjekter, ettersom begge disse er trykksvake elementer som ofte dukker opp foran en trykksterk stavelse, enten et substantiv eller et verb, som vist i (11a) og (11b) nedenfor.

(10) [Sterk (svak)]

- (11) a. the [monkey] uttales [monkey]
 b. she [saw him] uttales [saw him]

Dersom en tenker seg at det samme templatet regulerer norsk barnespråksproduksjon, ville vi forvente at foranstilte artikler, som den ubestemte artikkelen, ville bli utelatt i barnespråk, mens den etterstilte bestemte artikkelen ville uttales. Eksempelene i (12) demonstrerer hvordan produksjonstemplatet i (10) ville virke på det norske artikkelsystemet.

- (12) a. et [hus] uttales [hus]
 b. [hus-e] uttales [hus-e]

Med utgangspunkt i Gerkens (1991) funn fra engelsk barnespråk foretok Santelmann (1998) en studie av svenske barns artikkelbruk på bakgrunn av de prediksjoner som den trokeiske hypotesen gjør med hensyn til svensk (og mer generelt skandinavisk). I denne studien gjorde Santelmann en relativt grov inndeling av et svensk barnespråkskorpus i to perioder basert på barnas ytringslengde (MLU), og delte så barnas substantiver inn i substantiver med en etterstilt artikkel (f. eks. *katt-en*), substantiver med en foranstilt artikkel eller annet determinativ (f.eks. *en katt*) og substantiver uten artikkel (f.eks. *katt*). Resultatene viser at 61 % av de substantivene som barna produserte i den første perioden, hadde etterstilt, mens 9 % hadde foranstilt, artikkel. Hele 30 % av substantivene manglet artikkel eller determinativ. I den andre perioden, da barna var eldre, var andelen av substantiver med etterstilt artikkel økt til 65 %, og foranstilte determinativer var økt til 30 %, mens bare 5 % av substantivene manglet artikler. Ettersom den klart største forandringen viste seg å ha skjedd i forholdet mellom sub-

trokeiske hypotesen vil en forvente at norske barn vil utelate artikkelen i det siste eksemplet, men ikke i det første. Videre vil en også forvente at barn aldri utelater den bestemte artikkelen med monosyllabiske substantiver som blir bisyllabiske i bestemt form (*hus-e*, *bil-n*). En kjapp undersøkelse av Inas substantiver viser at dette ikke er tilfellet. Ina utelater bestemt artikkel med det monosyllabiske substantivet *rev*, som illustrert i (14), og det bisyllabiske substantivet *finger*, som vist i (15), selv om begge disse blir bisyllabiske i bestemt form. Videre inkluderer hun artikkelen med det bisyllabiske substantivet *baby*, selv om dette gjør at substantivet blir trisyllabisk og den bestemte artikkelen faller utenfor det trokeiske templatet. Dette er illustrert i eksempel (16) under (en liknende argumentasjon finnes for svensk i Bohnacker 2004).

- (14) vi må finne **rev**! (Ina.18, 2;8.12)
 VOKSENFORM: vi må finne **rev-en**
- (15) INV: slipp **finger** -n min laus!⁶ (Ina.04, 1;11.22)
 INA: no er **finger** borte.
 VOKSENFORM: no er **finger-n** borte.
- (16) **Baby-en** (Ina.06, 2;1.0)

Disse eksemplene viser at inndelingen i foranstilt ubestemt og etterstilt bestemt artikkel med tanke på at sistnevnte, men ikke førstnevnte, passer inn i det trokeiske templatet, bør modifiseres. Grunnen til dette er for det første at det slett ikke er tilfellet at alle bestemte substantiver i norsk (og skandinavisk generelt) faller innenfor templatet. Dette er for eksempel ikke tilfellet med *babyen* i (16). Videre er det heller ikke slik at barn alltid produserer artikkelen i de kontekster hvor en vil forvente det ifølge den trokeiske hypotesen. Som vi så i eksempel (14) og (15), kan den bestemte artikkelen også utelates selv når den faller innenfor en trokeisk stavelsesstruktur. I slike sammenhenger kan ikke utelatelsen være på grunn av stavelsesstrukturen.

4 En perseptuell forklaring på tidlig tilegnelse av bestemt artikkel i norsk

Vi har sett at den trokeiske hypotesen alene ikke kan forklare den tidlige tilegnelsen av bestemt artikkel i norsk. Mer presist formulert kan den ikke alltid forutsi i hvilke prosodiske kontekster artikkelen uttales av Ina. Videre

er det også slik at selv om vi kan se en klar utvikling i retning av at en større og større andel av bestemte artikler produseres der dette er forventet, er det heller ikke slik at templatet er en absolutt prediktør tidlig, men ikke senere, i tilegnelsesprosessen. Som eksemplet i (14) viser, utelater Ina den bestemte artikkelen innenfor templatet så sent som ved to år og åtte måneder. Samtidig viser (16) at hun uttaler en artikkel som faller utenfor templatet så tidlig som ved to år og en måned. Dermed kan det synes som at selv om det trokeiske templatet kan forklare en generell tendens når det gjelder i hvilke kontekster grammatiske elementer som artikler brukes i barnespråk, gir det ikke et komplett bilde av barnets artikkelbruk.

Et spørsmål det kan være naturlig å stille i forhold til den trokeiske hypotesen, er hvor dette templatet kommer fra. Forskning på persepsjon antyder at det kan være relatert til en generell følsomhet overfor prosodi hos spedbarn. Mer spesifikt har Peters & Strömqvist (1996) foreslått at trykksterke stavelser fungerer som en slags ”lyskaster” i de språklige omgivelsene til spedbarn, noe som gjør at de fokuserer oppmerksomheten på denne typen stavelser (Peters & Strömqvist kaller dette en “Spotlight Strategy”). Derfor spiller prosodi en viktig rolle i segmenteringsprosessen i tidlig språkutvikling. Dette har vært demonstrert i flere eksperimentelle studier med engelske spedbarn. Ikke bare bruker de sterke stavelser for å identifisere begynnelsen på et ord, som forventet ut fra Peters & Strömqvists “Spotlight Strategy”, men de synes faktisk også å tolke trykksvake stavelser som slutten på ord. For eksempel viser Jusczyk, Cutler & Redanz (1993) at ni måneder gamle babyer hører lenger på ord som har en trokeisk (**Sterk**-svak) stavelsesstruktur, enn på ord som ikke har dette. En annen studie (Jusczyk, Houston & Newsome 1999) demonstrerer hvordan 7,5 måneder gamle spedbarn som habitueres til trokeiske ord som *kingdom* (både ved repetisjon av enkeltord og i hele setninger), hører lenger på disse ordene enn andre ord med samme prosodiske struktur (Ss), som for eksempel *hamlet*. Faktisk viste det seg også at spedbarn som blir habituert til tostavellesordet *kingdom*, ikke hører lenger på det monosyllabiske ordet *king*, mens de som habitueres til *king*, heller ikke hører lenger på *kingdom*.⁷ Dette viser at disse spedbarna ikke bare fokuserer på den trykksterke stavelsen, men også merker dersom denne konsekvent følges av den samme trykklette stavelsen. Når de samme spedbarna habitueres til jambiske ord som *guitar*, derimot, hører de ikke lenger på dette ordet enn andre ord med samme prosodiske struktur (sS), som for eksempel *surprise*. Men i denne situasjonen hører spedbarn habituert til den sterke stavelsen av jambiske

ord som *guitar*, altså *tar*, lenger på setninger som inneholder ordet *guitar*, enn andre jambiske ord. Det kan altså synes som disse spedbarna er sensitive overfor regelmessigheter i trykklette stavelser dersom de følger en trykksterk stavelse, men ikke dersom de kommer foran den. På grunn av dette habituerte Jusczyk, Houston & Newsome (1999) spedbarna til jambiske ord som *guitar* og *surprise* i ulike setninger hvor de ble konsekvent fulgt av det samme trykklette ordet (for eksempel, *guitar is...* og *surprise in...*), og fant at i denne situasjonen hørte ikke barna lenger på *tar* eller *prize*, men derimot på *taris* og *prizein*. Det synes altså som trykksterke stavelser, alene eller fulgt av trykksvak stavelse, spiller en viktig rolle i segmenteringsprosessen, og det synes derfor som dette trokeiske templatet, som i en viss grad påvirker bruken av artikler i barnespråk, kommer fra et stadium i språkutviklingen hvor persepsjon spiller en mer sentral rolle enn produksjon.

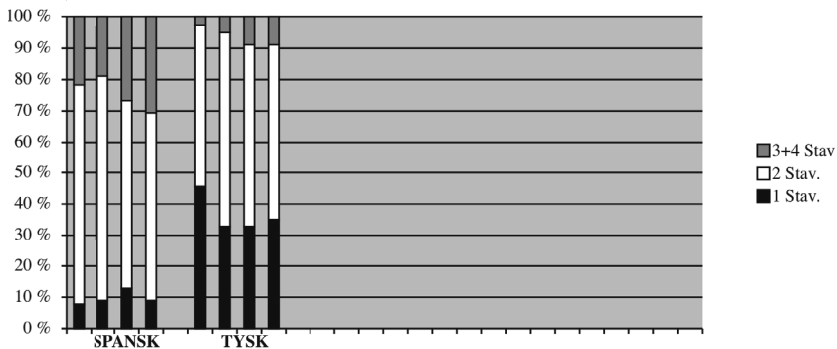
En annen grunn til at det kan være relevant å vurdere hvilken rolle persepsjon spiller når det gjelder tilegnelse av artikler, er at det har vist seg å være store forskjeller på når barn begynner å bruke disse i ulike språk. For eksempel tilegnes artikler tidligere i romanske språk, som for eksempel spansk, enn i germanske språk, som tysk (se f.eks. Demuth 1994, 2001; Lleó 1997, 1998, 2001; Lleó & Demuth 1999). Dette på tross av at alle disse språkene gjør bruk av foranstilte artikler, og at disse dermed alltid vil falle utenfor det trokeiske templatet også i de romanske språkene.⁸ Dersom en antar at produksjonen av artikler i barnespråk hindres av et trokeisk templat, må den tidlige tilegnelsen av disse elementene i språk som spansk enten forklares som et eksempel på et språk hvor et slikt templat mangler, eller som et eksempel på et språk hvor dette templatet av en eller annen grunn skyves til side på et tidligere tidspunkt enn i andre språk.⁹ Det viktige spørsmålet i denne sammenhengen er hvorfor dette skjer tidligere i noen språk. Et eksempel på tidlig artikkelbruk i spansk er gitt i (17).

- (17)   la   **vaca**   (spansk, Miguel 1;4.5)
           bestemt artikkel   ku   (uttalt [ha'veva])

Lleó & Demuth foreslår at det er aspekter ved spansk som gjør at artiklene i dette språket fremstår som tydeligere enn de gjør i germanske språk som tysk og engelsk. Nærmere bestemt argumenterer de med at dette i hovedsak kommer av forskjeller i stavelsesstrukturen til leksikalske ord i disse språkene. For å illustrere dette sammenlikner de tilegnelsen av artikler i spansk og tysk. De viser for det første at spanske barn lærer artikler mye

tidligere enn tyske, og for det andre demonstrerer de at det er store forskjeller mellom hvilke typer stavelsesstrukturer barna bruker i de to språkene. Dette er illustrert i figur 2 nedenfor, som viser at både tyske og spanske barn i hovedsak bruker bisyllabiske ord av den trokeiske typen fra de tidligste opptakene. Denne typen er her representert med hvitt. Dette er ikke overraskende dersom tyske og spanske barn, i likhet med engelske, benytter seg av trykksterke stavelser og trokeiske strukturer i segmenteringsprosessen. Bortsett fra denne likheten synes det som det er store forskjeller mellom de to språkene, for mens de tyske barna også har en høy andel av monosyllabiske ord (representert ved de sorte kolonnene), spesielt i den første perioden, har de spanske barna gjennomgående en lav andel av denne typen. Derimot kan vi se at de spanske barna bruker en mye høyere andel av polysyllabiske ord enn de tyske barna, og da spesielt trisyllabiske ord som begynner med en trykksvak stavelse, ifølge Lleó & Demuth (1999: 411, figur 2). I figur 2 markerer søylene ulike aldre fra yngst til eldst både for de spanske og de tyske dataene; i den første kolonnen er barna 1;5, i nummer to 1;6, mens de er 1;7 og 1;8 i henholdsvis tre og fire.

Figur 2. Antall stavelser i ord med korrekt stavelsesstruktur for spanske og tyske barn presentert prosentvis

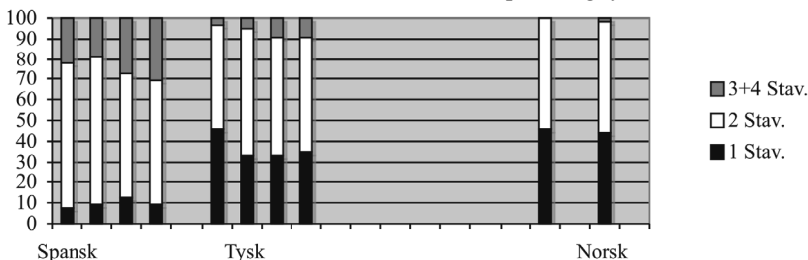
Ifølge Lleó & Demuth er det nettopp kombinasjonen av en meget høy andel av bisyllabiske Ss ord og en relativt høy andel av trisyllabiske sSs ord som gjør at spanske barn blir oppmerksomme på den foranstilte artikkelen tidligere enn de tyske barna. Dersom en antar at barna i utgangspunktet legger spesielt merke til trykksterke stavelser (Peters & Strömqvist 1996), samt at de er følsomme overfor regelmessigheter i trykklette stavelser som følger en trykksterk stavelse, vil dette gjøre bisyllabiske ord med trykk på første stavelse

(som *vaca* – ‘ku’) spesielt lette å identifisere i ordstrømmen. Når barna hører et relativt høyt antall ord som starter med trykklett stavelse (som *amaka* – ‘hengekøye’), fører dette til en større generell følsomhet overfor trykklette presyllabiske stavelser i språkmiljøet. Dette fører igjen til at de spanske barna raskere legger merke til den foranstilte artikkelen, fordi denne også er en presyllabisk trykklett stavelse. Dette er representert med eksempler i (18) nedenfor, hvor (18b) og (18c) har nøyaktig samme stavelsesstruktur, men hvor (18c) får denne stavelsesstrukturen først etter at artikkelen er lagt til (18a). Lleó & Demuth hevder altså at spanske barns hyppige eksponering for sSs-ord av typen i (18b) gjør barna mer følsomme overfor presyllabiske trykklette stavelser, noe som gjør at de blir oppmerksomme på de prenominalartiklene tidligere. Slik er det ikke for de tyske barna, som i all hovedsak hører mono- og bisyllabiske ord og dermed ikke får noe hjelp fra stavelsesstrukturen i leksikalske ord til å “oppdage” artiklene i språket som omgir dem.

(18)	a. <i>vaca</i> (Ss) <i>ku</i>	b. <i>amaka</i> (sSs) <i>hengekøye</i>	c. <i>la vaca</i> (sSs) <i>best. ku (kua)</i>

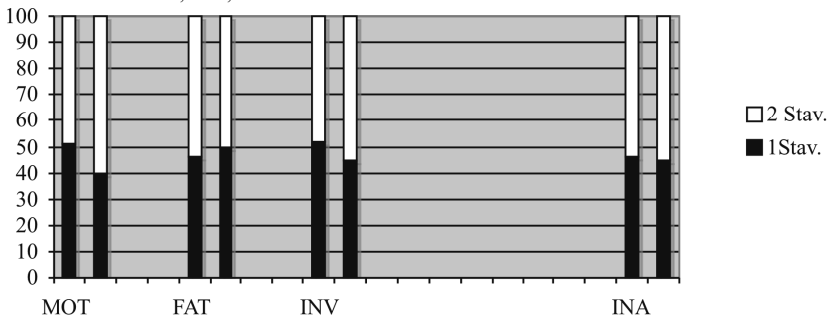
Denne tilnærmingen til den tidlige tilegnelsen av artikler i spansk sammenliknet med tysk åpner opp nye muligheter for hvordan vi kan forklare den tidlige tilegnelsen av bestemt artikkel i norsk. La oss starte med å sammenlikne stavelsesstrukturen i Inas tidlige vokabular med de spanske og tyske barnas. Dette er gjort i figur 3 (fra Anderssen 2006: 277, figur 7.1). Dessverre finnes det ikke filer av Ina før etter 1;8. Derfor er de to første filene, da Ina var 1;8.20 og 1;10.4, benyttet her for å gjøre dataene så sammenliknbare som mulig. Som vi kan se, skiller det norske barnet seg fra de spanske, men også til en viss grad fra de tyske, ved å ha en tilnærmet lik distribusjon av mono- og bisyllabiske ord.

Figur 3. Prosentvis distribusjon av stavelser i ord med korrekt stavelsesstruktur i norsk sammenliknet med spansk og tysk

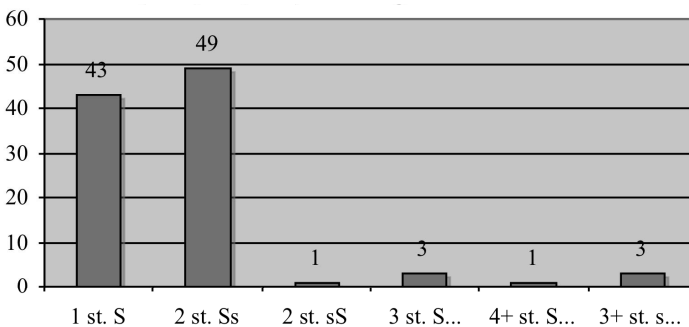

Lleó & Demuth (1999) antar at den stavelesdistribusjonen som barna har i sine vokabular, tilsvarer det de hører rundt seg, og den samme antagelsen er gjort i forhold til de norske dataene i figur 3. For å forsikre oss om at dette stemmer, vil vi nå sammenlikne Inas data i figur 3 med distribusjonen mellom trykksterke monosyllabiske og trokeiske bisyllabiske ord i talen til de voksne i de samme filene (figur 4), samt oppgi den totale distribusjonen av ulike stavelsestyper i den barnerettede talen (figur 5). De voksne i disse filene er Inas mor (MOT), Inas far (FAT) og datainnsamleren (INV – “the investigator”).¹⁰

Figur 4. Prosentvis distribusjon av en- og tostavelser i Ina.01 og Ina.02 hos MOT, FAT og INV sammenliknet med INA

Figur 5. Prosentvis distribusjon av stavelsestyper hos de voksne til sammen (MOT, FAT INV) i Ina.01 og Ina.02

Som vi kan se av figur 4, har alle de voksne en relativt lik fordeling mellom mono- og bisyllabiske ord, og denne samsvarer ganske nøyaktig med Inas (som er inkludert i figuren for å gjøre sammenlikningen lettere). Videre

viser figur 5 at selv de voksne har en veldig lav prosentandel av stavelsesstrukturer som ikke tilsvarer enten **S** eller **Ss**, noe som antyder at Ina hører veldig lite annet enn nettopp disse to typene. Dette er interessant ut fra det vi allerede har sett om tilegnelsen av artikler i spansk, hvor vi så at Lleó & Demuth (1999) forklarte den tidlige tilegnelsen med at disse barna eksponeres for en relativt høy andel av svak-Sterk-svake trisyllabiske ord. Dette gjør barna oppmerksomme på den presyllabiske trykksvake artikkelen når den dukker opp foran bisyllabiske substantiver. Distribusjonen av stavelser i Inas tidlige vokabular demonstrerte tydelig at substantivene hennes i hovedsak er enten monosyllabiske (**S**) eller bisyllabiske (**Ss**). Videre viser det seg at de substantivene som Ina markerer med bestemthet i den første filen, alle er monosyllabiske substantiver som blir bisyllabiske i bestemt form. I den første filen gjelder dette substantivene *arm*, *ball* og *bil*, som ved å få lagt til en bestemt artikkel, enten i form av målformen eller i form av en vokalendelse, blir bisyllabiske (*arm-e*, *ball-a*, *ball-n*, *bil-æ*, *bil-e*).¹¹ For et barn som primært hører **Sterk**-svake og **Sterke** ord, er det sannsynlig at den bestemte artikkelen vil bli meget tydelig på monosyllabiske substantiver i de språklige omgivelsene til barnet. Barnet vil høre substantiver som i utgangspunktet er monosyllabiske, i to former, én monosyllabisk ubestemt form og én bisyllabisk bestemt form. Dette er illustrert i (19), hvor barnets eksponering for monosyllabiske former som (19a) og bisyllabiske former som (19b) gjør barnet oppmerksom på den bestemte formen i (19c).

(19)   a. **ball**   b. *baby*   c. **ball-n**

Dersom dette stemmer, kan den etterstilte artikkelen i de skandinaviske språkene være et eksempel på et grammatisk ord som det vil være lett å oppfatte for barn som lærer germanske språk, fordi disse språkene har en sterk dominans av mono- og bisyllabiske ord. I romanske språk, derimot, vil en foranstilt artikkel være lettere å “oppdage”, på grunn av dominansen av disyllabiske **Sterk**-svake og trisyllabiske svak-**Sterk**-svake ord. En slik forklaring passer godt inn med det som generelt har blitt sagt om tilegnelsen av artikler, nemlig at de læres hurtigere av barn i romanske språk enn i germanske. Dersom den hypotesen som er fremsatt her, stemmer, kommer dette rett og slett av at foranstilte artikler er tydeligere i romanske språk enn de er i de germanske på grunn av stavelsesstrukturen i vokabularene i de romanske språkene. Den tidlige tilegnelsen av den bestemte artikkelen i norsk (og svensk) blir da et forståelig unntak til dette skillet mellom

romansk og germansk, ettersom stavelsesstrukturen i det germanske vokabularet tydeliggjør akkurat disse etterstilte artiklene, og spesielt når substantivet selv er monosyllabisk.¹²

5 Konklusjon

I denne artikkelen har vi sett at det er store forskjeller på når determinativer tilegnes i ulike språk. Generelt synes det som barn som lærer et romansk språk, bruker artikler tidligere enn barn som lærer germanske språk. Den etterstilte artikkelen i de skandinaviske språkene synes å være et unntak til denne generaliseringen, ettersom både norske og svenske barn lærer denne før de begynner å bruke den foranstilte ubestemte artikkelen. En vanlig forklaring på den tidlige tilegnelsen av den bestemte artikkelen har vært at det finnes en produksjonsbegrensning på barns ytringer som begrenser deres produksjon til trokeiske **Sterk**-svake stavelsesstrukturer og dermed hindrer uttale av en foranstilt, men ikke en etterstilt, artikkel. Det har i denne artikkelen vært hevdet at selv om dette kan forklare en generell tendens i barns artikkelbruk, gir det ikke et komplett bilde av barns språkproduksjon, ettersom det tas for gitt at alle bestemte artikler faller innenfor en trokeisk stavelsesstruktur i de skandinaviske språkene, noe som slett ikke er tilfellet. Vi har sett at Ina både utelater den bestemte artikkelen når den dukker opp som en trykksvak stavelse i en troké, og inkluderer den når den faller utenfor den trokeiske strukturen. Begge disse observasjonene er overraskende dersom barna opererer med et absolutt trokeisk templat som begrenser uttalen deres. Derfor har det her blitt foreslått at den trokeiske hypotesen bør suppleres med en persepsjonsbasert forklaring på den tidlige tilegnelsen av bestemt artikkel i norsk. Vi har sett at det er en sterk dominans av mono- og bisyllabiske ord både i Inas og i de voksne talernes (Inas mor, far og datainnsamleren) vokabular, og det kan synes som denne dominansen gjør at den etterstilte bestemte artikkelen blir veldig tydelig i språkmiljøet til barna. Dette er spesielt tilfellet med monosyllabiske substantiver som blir bisyllabiske i bestemt form. Disse ordene vil barna høre i to varianter, en monosyllabisk og en bisyllabisk, hvor førstnevnte assosieres med en ubestemt (*bil*) mens den andre relateres til en bestemt tolkning (*bil-n*). Når barna først har identifisert disse elementene i språket, vil de lettere kunne gjøre det samme med de substantivene hvor artiklene er mindre "tydelige" også, og bestemt artikkel vil etter hvert bli brukt med substantiver med alle typer stavelsesstruktur.

Fotnoter

- 1 Da ser jeg bort ifra det faktum at islandsk ikke har noen ubestemt artikkel, samt at flere av de skandinaviske språkene, blant annet norsk, har en mer kompleks måte å uttrykke bestemthet på når substantivet er modifisert av et adjektiv, som i *den store hund-en*.
- 2 Ortografien i de følgende barnespråkseksemplene bærer til en viss grad preg av at Ina snakker Tromsø-dialekt. For eksempel representeres den maskuline bestemt-formen som *-n* i de tilfeller hvor den uttales slik (som i *bil-n*), mens intetkjønns-formen representeres som *-e* (som i *hus-e*).
- 3 Et annet relevant spørsmål i denne sammenhengen er hvorvidt disse formene virkelig representerer bestemthetsmarkører for dette barnet og innehar den tolkningen som følger dem i målpråket. Dette er et spørsmål som det er vanskelig å svare definitivt på, men undersøkelsen i Anderssen (2006), hvor konteksten til barneytringene er undersøkt, tyder på at disse formene virkelig er bestemte. En liknende undersøkelse av svensk finner at den samme typen vokalformer brukes sammen med målformene og argumenterer for at disse og andre tidlige former virkelig uttrykker bestemthet i svensk barnespråk (Bohnacker 2004).
- 4 De 27 filene fra Ina består av ca. 20 000 barnespråksytringer, og opptakene ble gjort da Ina var mellom 1;8.20 og 3;3.18, altså mellom ett år, åtte måneder og 20 dager og tre år, tre måneder og 18 dager. Det vil si at opptakene ble gjort ca. hver tredje uke. Mer informasjon om korpuset finnes i Anderssen (2006).
- 5 Parentesen rundt *fe* i slutten av *giraffe* er der for å illustrere at dette ikke uttales.
- 6 Som vi kan se her, har *finger* to stavelser, *fing⁺er*, hvor den første er trykksterk. Dersom en legger til en bestemt artikkel, vil [*fing⁺ern*] fortsatt være bisyllabisk og derfor falle innenfor det trokajske templatet. Følgelig ville en ikke forvente at Ina skulle utelate den bestemte artikkelen her, noe vi kan se at hun gjør i dette eksemplet (15). I eksemplet i (16), derimot, ville en forvente at den bestemte artikkelen ble utelatt, ettersom dette bisyllabiske ordet (*ba+by*) blir trisyllabisk i bestemt form og den bestemte artikkelen derfor faller utenfor templatet, [*baby*] *en*.
- 7 Ordene som ble brukt i denne undersøkelsen, var alle engelske ord, men ikke så vanlige at spedbarna nødvendigvis kjente til dem (f.eks. *kingdom*, *hamlet*, *doctor*, *candle*). Videre var den første (trykksterke) stavelsen i alle ordene også reelle engelske ord (f.eks. *king*, *ham*, *dock*, *can*). Den samme undersøkelsen gjorde bruk av ord med jambisk stavelsesstruktur, som vi vil se nedenfor, og disse var også bisyllabiske ord hvor den sterke stavelsen alene utgjorde et ord (f.eks. *beret*, *guitar*, *device*, *surprise* og *ray*, *tar*, *vice*, *prize*).
- 8 Det finnes potensielt et unntak til denne regelen. Gerken (1991, 1996) viser nemlig at engelske barn utelater artikkelen sjeldnere dersom den kommer like etter et monosyllabisk verb (*[kicks the][lamb]*) enn dersom den kommer etter et bisyllabisk verb (*[kisses the][lamb]*). Hun hevder at dette er et resultat av at artikkelen kan prosodifiseres sammen med verbet i det første tilfellet, men ikke i det andre, som vist i eksemplene her. Lleó & Demuth (1999) hevder at dette ikke er mulig i spansk, hvor artiklene alltid er proklitiske, dvs. de prosodifiseres alltid med substantivet.
- 9 Innen for eksempel optimalitetsteori ville dette innebære at et *constraint* (ofte oversatt med ”vilkår” eller ”føring”), i dette tilfellet “Exhaustivity”, ble “demoted” (nedgradert) raskere i barnets rangering i ett språk enn et annet (se for eksempel Gnanadesikan 2004).

- 10 Tallene bak prosentandelene i figur 3, 4 og 5 er som følger: I Ina.01 produserer Ina 89 (trykksterke) monosyllabiske og 106 bisyllabiske (Ss) ord, mens hun i Ina.02 produserer 167 mono-, 204 bi- og 7 multisyllabiske ord. Alle de voksne til sammen produserer 1066 monosyllabiske, 1261 bisyllabiske og 81 trisyllabiske ord, samt 33 ord med fire eller flere stavelser. Alle disse har trykk på første stavelse, og de siste to typene inkluderer sammensetninger. I tillegg produserer de voksne 30 bisyllabiske ord med trykk på andre stavelse og 79 ord med tre eller flere stavelser hvor den andre eller tredje stavelsen får hovedtrykk. Distribusjonen av mono- og bisyllabiske ord i Ina.01 og Ina.02 er som følger hos de voksne: Inas mor (MOT) produserer 231 mono- og 222 bisyllabiske ord (231/222) i Ina.01, og 307 mono- og 456 bisyllabiske ord (307/456) i Ina.02. FAT produserer 6/7 i den første og 84/84 i den andre fila, mens INV i Ina.01 produserer 161/147 og i Ina.02, 277/345. Jeg ønsker å takke Helene Nordgård Andreassen for undersøkelsen av trykksterke enstavelsesord.
- 11 Se listen under (7) i del 2.
- 12 En fagfellekonsulent påpeker at ifølge Peters & Strömqvist (1996) gir tonelag en spesiell prominens til den siste, ellers trykklette stavelsen i tostavelsesord, og at dette også kan bidra til å gjøre den etterstilte artikkelen lettere å oppfatte enn den foranstilte. Jeg er helt enig i denne vurderingen.

Referanser

- Anderssen, Merete 2006: *The Acquisition of Compositional Definiteness in Norwegian*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø.
- Bohnacker, Ute 2004: Nominal Phrases. Josefsson, Gunlög, Christer Platzack & Gisela Håkansson (red.): *The Acquisition of Swedish Grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 195–260.
- Demuth, Katherine 1994: On the ‘Underspecification’ of Functional Categories in Early Grammars. Lust, Barbara, Margarita Suñer & John Whitman (red.): *Syntactic Theory and First Language Acquisition: Cross-Linguistic Perspectives: Heads, projections and learnability*. Bind 1. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 119–134.
- Demuth, Katherine 2001: Prosodic Constraints on Morphological Development. Weissenborn, Jürgen & Barbara Höhle (red.): *Approaches to bootstrapping: phonological, lexical, syntactic and neurophysiological aspects of early language acquisition* (Language Acquisition and Language Disorders). Amsterdam: John Benjamins, 24, 3–21.
- Gerken, Lou-Ann 1991: The Metrical Basis for Children’s Subjectless Sentences. *Journal of Memory and Language* 30, 431–451.
- Gerken, Lou-Ann 1996: Prosodic Structure in Young Children’s Language Production. *Language* 72, 683–712.
- Gnanadesikan, Amalia 2004: Markedness and Faithfulness Constraints in

- Child Phonology. Kager, René, Joe Pater & Wim Zonneveld (red.): *Constraints in Phonological Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 73–109.
- Guasti, Maria Teresa & Anna Gavarró 2003: Catalan as a Test for Hypotheses Concerning Article Omission. Beachley, Barbara, Amanda Brown & Frances Conlin (red.): *Proceedings of the 27th annual Boston University Conference on Language Development*. Somerville, Massachusetts: Cascadilla Press, 288–298.
- Guasti Maria Teresa, Jocke de Lange, Anna Gavarró & Claudia Caprin 2004: Article Omission: Across Languages and Across Special Registers. van Kampen, Jaqueline & Sergio Baauw (red.): *Proceedings of GALA 2003*. Utrecht: LOT, 199–210.
- Jusczyk, Peter, Anne Cutler & Nancy Redanz 1993: Infants' Preference for the Predominant Stress Pattern of English Words. *Child Development* 64, 675–687.
- Jusczyk, Peter, Derek Houston & Mary Newsome 1999: The Beginnings of Word Segmentation in English-Learning Infants. *Cognitive Psychology* 39, 159–207.
- Lleó, Qonxita 1997: Filler Syllables, Proto-Articles, and Early Prosodic Constraints in Spanish and German. Sorace, Antonella, Caroline Heycock & Richard Shillcock (red.): *Language Acquisition: Knowledge, Representation and Processing. Proceedings of GALA '97*. Edinburgh: HCRC, 251–256.
- Lleó, Qonxita 1998: Proto-Articles in the Acquisition of Spanish: Interface between Phonology and Morphology. Fabri, Ray, Albert Ortmann & Teresa Parodi (red.): *Modelle der Flexion*. Tübingen: Niemeyer, 175–195.
- Lleó, Qonxita 2001: The Emergence of the Article in the Early Acquisition of Spanish and German. Weissenborn, Jürgen & Barbara Höhle (red.): *Approaches to bootstrapping: phonological, lexical, syntactic and neurophysiological aspects of early language acquisition* (Language Acquisition and Language Disorders). Amsterdam: John Benjamins, 24, 23–44.
- Lleó, Qonxita & Katherine Demuth 1999: Prosodic Constraints on the Emergence of Grammatical Morphemes: Cross-linguistic evidence from Germanic and Romance Languages. Greenhill, Annabel, Heather Littlefield & Cheryl Tano (red.): *Proceedings of the 23rd annual Boston University Conference on Language Development*. Somerville, Massa-

- chusetts: Cascadilla Press, 407–418.
- Peters, Ann & Sven Strömquist 1996: The Role of Prosody in the Acquisition of Grammatical Morphemes. Morgan, James & Katherine Demuth (red.): *Signal to Syntax: Bootstrapping from speech to grammar in early acquisition*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 215–232.
- Radford, Andrew 1986: Small Children's Small Clauses. *Bangor Research Papers in Linguistics* 1, 1–38.
- Radford, Andrew 1990: *Syntactic Theory and the Acquisition of English Syntax*. Oxford: Blackwell.
- Santelmann, Lynn 1998: The Acquisition of Definite Determiners in Child Swedish: Metrical and Discourse Influences on Functional Morphology. Greenhill, Annabel, Mary Hughes, Heather Littlefield & Hugh Walsh (red.): *Proceedings of the 22nd annual Boston University Conference on Language Development*. Somerville, Massachusetts: Cascadilla Press, 651–662.
- Schaeffer, Jeanette & Lisa Matthewson 2005: Grammar and Pragmatics in the Acquisition of Article Systems. *Natural Language and Linguistic Theory* 23, 53–101.

Summary

Early child language is characterised by the omission of grammatical elements, among others definite and indefinite articles. A number of explanations have been proposed to account for this. One account maintains that it is the result of a preference for trochaic syllable structures in early child language. Norwegian represents the perfect testing ground for this hypothesis, as the combination of the indefinite article and a monosyllabic noun yields an iambic syllable structure (*en bil*), while the same noun combined with a definite article yields a trochaic one (*bil-en*). A study of the acquisition of articles by a Norwegian child reveals that the definite article is acquired earlier than the indefinite, in accordance with the trochaic hypothesis. Nevertheless, an examination of child data reveals that even definite articles that fall within a trochaic syllable structure are sometimes omitted, while definite articles that fall outside it are produced. Because of this, a perception based account of the early acquisition of the definite article in Norwegian is provided as an addition to the trochaic hypothesis.

172 Merete Anderssen

Merete Anderssen
Institutt for Språkvitenskap/CASTL
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
NO-9037 Tromsø

merete.anderssen@uit.no

[Mottatt 21. april 2009, revidert versjon 15. september 2010]